

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปรัชญาการศึกษาทั่วโลกนั้นได้มีการแบ่งเป็นของแนวตะวันออกและตะวันตก โดยในทางตะวันออกมีนักปราชญ์ ประกอบด้วย ขงจื๊อ เล่าจื๊อ จากประเทศจีน พระพุทธเจ้าที่เป็นนักปราชญ์จากอินเดีย และในส่วนของตะวันตกนั้นมี โสเครตีส เพลโต และอริสโตเติล ที่เป็นนักปราชญ์ในอดีตและมี จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) ซึ่งเป็นนักปราชญ์ในยุคปัจจุบัน และแนวคิดในการพัฒนาระบบการศึกษาของไทยนั้นก็มีผลมาจากแนวคิดของนักปราชญ์เหล่านี้ด้วยเช่นกัน แต่เมื่อพิจารณาในด้านแนวคิดในทางการศึกษาพุทธศาสนานั้นมีเนื้อหาที่ครอบคลุม ๓ ด้าน ประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา รวมเรียกว่าไตรสิกขา แสดงเนื้อหาที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนามนุษย์เกี่ยวกับพฤติกรรมที่พึงประสงค์ มีจิตใจที่ต้งาม และปัญญาเป็นเครื่องหนุนในการดำเนินชีวิต^๑ และผู้ที่ไม่ประมาท เห็นคุณค่าในการพัฒนาชีวิต ปฏิบัติ ฝึกหัด และพัฒนาตนตามหลักไตรสิกขาอยู่เสมอ ย่อมนำไปสู่การประสบความสุข ความสำเร็จและความเจริญก้าวหน้าได้อย่างแน่นอน^๒

ประเทศไทยได้นำหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาและความเป็นมาของพระพุทธเจ้ามาบรรจุไว้ในหลักสูตรทางการศึกษาสำหรับการเรียนรู้ของผู้เรียนในสถานศึกษา และนักการศึกษาทั้งในฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ ต่างได้เสนอแนะแนวทางการประยุกต์หลักธรรมของพระพุทธศาสนามาใช้ในการจัดการศึกษา ได้แก่ การเสนอพุทธวิธีในการสอน^๓ เช่น นักการศึกษาไทยในปัจจุบันได้เสนอระบบการสอนตามแนวพุทธวิธีของ สุนน อมรวิวัฒน์^๔ ที่ประกอบด้วยหลักศรัทธา หลักกัลยาณมิตร

^๑ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๗๓๓ – ๘๒๔.

^๒ อารี วิชาชัย, “การพัฒนาชีวิตตามหลักไตรสิกขา”, **วารสารปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**, ๑ (๑), (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๕๐).

^๓ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **พุทธวิธีในการสอน**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๑), หน้า ๑๒.

^๔ ทิศนา ขัมมณี, **ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๒๑๔.

วิธีคิดโดยแบบคาย (โยนิโสมนสิการ) ที่ถูกเชื่อมโยงด้วย สัมมาทิฐิ สัมมาญาณ และสัมมาวิมุตติ ซึ่งวิธีการคิดแบบโยนิโสมนสิการนั้น คือ การนำเอาโยนิโสมนสิการมาใช้ในทางปฏิบัติ^๕ จำแนกเป็นวิธีการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ และวิธีคิดแบบแก้ปัญหา เป็นต้น ซึ่งล้วนเป็นวิธีคิดที่จะนำไปสู่การพัฒนาปัญญาของผู้ฝึกปฏิบัติ โดยมีแนวทางการจัดระบบหลักการ กระบวนการและปัจจัยสนับสนุนการศึกษาเป็นโจทย์หลัก ทั้งนี้เพื่อให้ได้คำตอบที่เป็นแนวทางเพื่อพ้นจากปัญหา โดยมีสาระสำคัญเพื่อการบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นชีวิตของผู้เรียนเป็นสำคัญ และมีจุดมุ่งหมายให้เยาวชนได้พัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่มีความสมบูรณ์ในตน โดยมี ศีล สมาธิและปัญญา เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาเยาวชนของชาติ^๖ และมีงานวิจัยที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน คือ การศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพการจัดการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนตามหลักไตรสิกขา^๗ จะเห็นได้ว่าการจัดการศึกษาด้วยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเชื่อมโยงกับหลักสูตรการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนนั้น ปรากฏในงานเขียนของนักการศึกษาไทยทั้งในอดีตและปัจจุบัน

การจัดการศึกษาในทุกระดับของประเทศนั้นมีความสำคัญยิ่งผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาคือนักการศึกษา ซึ่งนักการศึกษาอีกท่านหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาการจัดการศึกษาของประเทศโดยการยึดแนวทางของปรัชญาการศึกษาและแนวทางทางพุทธศาสนาเชื่อมโยงกันแล้วนำเสนอสู่แนวทางในการปฏิบัติ คือ ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี ดังจะเห็นได้จากผลงานของท่านที่ได้นำเสนอไว้อย่างมากมาย ได้แก่ ปรัชญาการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์^๘ ที่เสนอแนวคิดว่าการศึกษา คือ การพัฒนาขั้น ๕ เพื่อว่าอกุศลมูลจะได้ลดน้อยถอยไป และได้บรรลุชีวิตที่ร่มเย็น มีความมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อการบูรณาการ มีแนวนโยบาย ๓ ประการ คือ ศึกษาตนเอง ศึกษาสิ่งแวดล้อม และศึกษาจริยธรรม โดยจริยธรรมย่อมช่วยให้อันตร

^๕ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๖๗๕ – ๖๘๙.

^๖ สุมณ อมรวิวัฒน์, **หลักบูรณาการทางการศึกษาตามนัยแห่งพุทธธรรม**, (นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๔), หน้า (๑๘) – (๑๙).

^๗ กระทรวงศึกษาธิการ, **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๓๒.

^๘ พระมหาบรรจง จนทศุตโต (แผ่นทอง), “คุณภาพการจัดการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนตามหลักไตรสิกขา: กรณีศึกษาศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑.

^๙ สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย, **สาโรช บัวศรี ศึกษาศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : เจริญผล, ๒๕๒๙), หน้า ๔๔.

กิริยาระหว่างตัวเราเองกับสิ่งแวดล้อมเป็นไปในทางที่สงบและร่มเย็น กล่าวคือ จริยธรรมช่วยให้ อกุศลมูลลดน้อยลงไป และวิธีการของการศึกษา คือ การนำเอาขั้นตอนที่ ๔ ของอริยสัจ และกิจใน อริยสัจมาประยุกต์ใช้เป็นวิธีสอน เรียกชื่อว่า “วิธีสอนตามขั้นทั้ง ๔ ของอริยสัจ” และศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี ยังได้นำเสนอเกี่ยวกับครุศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์ การศึกษาแบบพัฒนาการ การศึกษาและวัฒนธรรม และจริยธรรมศึกษา^{๑๐} ที่เป็นเสมือนกลไกสำคัญที่ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของระบบการศึกษาไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ในปัจจุบันการบูรณาการทางการศึกษาตามนัยแห่งพุทธธรรม ได้ถูกนำเสนอให้เป็นอีก แนวทางหนึ่งในการนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการสนับสนุนทางด้านการศึกษา สามารถพบได้จากงาน เขียนของนักการศึกษาฝ่ายบรรพชิตผู้ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาทางด้านการ ศึกษาของสงฆ์และเชื่อมโยงกับการศึกษาของฝ่ายคฤหัสถ์ด้วยเช่นกัน คือ พระพรหมบัณฑิต (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) สามารถศึกษาแนวคิดของท่านได้จากผลงานที่พิมพ์ เผยแพร่มากมายได้แก่ ขอบฟ้าแห่งความรู้ กับผลงานด้านการศึกษา^{๑๑} โรงเรียนวิถีพุทธเพื่อ สังคมไทย^{๑๒} และทิศทางทางการศึกษาไทย^{๑๓} โดยได้นำเสนอแนวทางการจัดการศึกษาที่พึงประสงค์ ต้องมีองค์ประกอบ ๔ ประการ เรียกว่า จตุสดมภ์ของการศึกษา (Four Pillars of Education) ประกอบด้วย ๑) การศึกษาเพื่อการพัฒนาศักยภาพ (Learning to know) ๒) การศึกษาเพื่อการพัฒนาสมรรถภาพ (Learning to do) ๓) การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพ (Learning to live) และ ๔) การศึกษาเพื่อพัฒนามนุษยภาพ (Learning to be) แนวทางนี้มีความสอดคล้องกับหลักธรรมทาง พุทธศาสนา คือ กายภาวนา (การพัฒนาทางกาย) สीलภาวนา (การพัฒนาทางสังคม) จิตภาวนา (การ พัฒนาทางจิต) ปัญญาภาวนา (การพัฒนาทางปัญญา ซึ่งการศึกษาจะพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่ สมบูรณ์ได้จำเป็นต้องมีองค์ประกอบของจตุสดมภ์ของการศึกษานี้

จากการศึกษาแนวทางของนักการศึกษาที่ใช้พุทธปรัชญาการศึกษา พบว่า แนวทางใน การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนโดยใช้พุทธวิธีในการสอนตามแบบอย่างของพระพุทธเจ้าน่าจะ

^{๑๐} มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี รำลึก, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๗).

^{๑๑} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ขอบฟ้าแห่งความรู้ กับผลงานด้านการศึกษา , (กรุงเทพ มหานคร : หจก.สามลดา, ๒๕๔๘), หน้า (๗).

^{๑๒} พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), “โรงเรียนวิถีพุทธเพื่อสังคมไทย”, ใน โรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๑๙-๔๔.

^{๑๓} พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ทิศทางการศึกษาไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๒๕ – ๓๔.

เป็นกลไกสำคัญที่จะใช้เป็นแนวทางการจัดการศึกษาในสังคมปัจจุบัน โดยมีการเชื่อมโยงระหว่างศาสตร์ทางด้านการศึกษากับศาสตร์ทางพุทธศาสนาที่เป็นความรู้และจริยธรรมที่ปรากฏในหลักธรรมที่ได้รับการบันทึกไว้ในพระไตรปิฎก ซึ่งถือว่าเป็นคุณลักษณะเฉพาะของปรัชญาการศึกษาในพุทธปรัชญา และเป้าหมายหลักของการพัฒนามนุษย์ให้มีความสมบูรณ์พร้อมที่ประกอบด้วยความรู้และจริยธรรมนั้น ได้มีนักการศึกษาทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ได้ดำเนินการพัฒนามาอย่างต่อเนื่องในฐานะที่มีบทบาทในการพัฒนาสถาบันการศึกษาของประเทศ โดยการเชื่อมโยงแนวทางการจัดการศึกษาเชิงพุทธกับการจัดการศึกษาสมัยใหม่เข้าด้วยกัน แล้วนำเสนอสู่แนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้เห็นความเหมือนและความต่างระหว่างแนวทางการจัดการศึกษาที่ผสมกับแนวทางเชิงพุทธ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแนวคิดพุทธปรัชญาการศึกษาของนักการศึกษาฝ่ายบรรพชิต คือ พระพรหมบัณฑิต (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และแนวคิดพุทธปรัชญาการศึกษาของนักการศึกษาฝ่ายคฤหัสถ์ คือ ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี เพื่อให้ทราบลักษณะเด่นของการนำแนวคิดพุทธปรัชญามาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาการศึกษา โดยการศึกษาเปรียบเทียบพุทธปรัชญาการศึกษาของพระพรหมบัณฑิต (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กับ ศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี ทั้งนี้ เพื่อเสนอการบูรณาการแนวความคิดพุทธปรัชญาการศึกษาและแนวทางการประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาของไทยต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดพุทธปรัชญาการศึกษาของพระพรหมบัณฑิต (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต)
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาแนวคิดพุทธปรัชญาการศึกษาของกับศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาการบูรณาการแนวคิดพุทธปรัชญาการศึกษาและการประยุกต์พุทธปรัชญาการศึกษาในการจัดการศึกษาของพระพรหมบัณฑิต (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กับ ศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ ทราบแนวคิดพุทธปรัชญาการศึกษาของพระพรหมบัณฑิต (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กับศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี มีองค์ประกอบสำคัญอะไรบ้าง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการจัดการศึกษาอย่างไร
- ๑.๓.๒ แนวคิดพุทธปรัชญาการศึกษาของพระพรหมบัณฑิต (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กับ ศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี มีความเหมือนและแตกต่างกันอย่างไร ทั้งในด้านทฤษฎีและแนวทางการปฏิบัติ
- ๑.๓.๓ การบูรณาการแนวคิดพุทธปรัชญาการศึกษาและการประยุกต์พุทธปรัชญาการศึกษาในการจัดการศึกษาของ

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ในการศึกษาแนวคิดของการนำแนวคิดทางพุทธปรัชญามาบูรณาการใช้กับการจัดการศึกษา เอกสารที่ใช้ในการศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย พระไตรปิฎกที่เป็นหลักตลอดทั้งอรรถกถาและคัมภีร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เอกสารและงานเขียนของ พระพรหมบัณฑิต (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต) งานเขียนของศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพุทธปรัชญาการศึกษา

ขอบเขตของเนื้อหาที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย ๑) ประวัติและผลงานของพระพรหมบัณฑิต (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และของศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี ๒) แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับพุทธปรัชญาการศึกษาของพระพรหมบัณฑิต (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กับศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี ๓) สรุปแนวคิดพุทธปรัชญาการศึกษาของพระพรหมบัณฑิต (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี

๑.๕ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ พุทธปรัชญา หมายถึง เป็นแนวคิดเชิงปรัชญาที่มีพุทธศาสนาเป็นรากฐานทางความคิด ซึ่งมีการแผ่ขยายไปในทุกแง่มุมของการดำรงชีวิต อันเป็นแม่บทอย่างแน่นอน สำหรับการวิจัยครั้งนี้ศึกษาในบริบทของสังคมไทยคนส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ และดำเนินชีวิตตามแนวหลักคำสอนของพุทธศาสนา ดังนั้น พุทธปรัชญาจึงเป็นแขนงหนึ่งของปรัชญาที่สามารถนำมาใช้ในการสร้างปรัชญาการศึกษา ศึกษาได้จากแนวคิดของพระพรหมบัณฑิต (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กับศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี

๑.๕.๒ ปรัชญาการศึกษา หมายถึง การศึกษาที่มีปรัชญาเป็นรากฐาน ประกอบด้วย ความหมายของการศึกษา (Meaning of Education) ความมุ่งหมายพื้นฐานของการศึกษา (Basic Aims of Education) หลักหรือนโยบายพื้นฐานของการศึกษา (Basic Principle of Policies of Education) วิธีการของการศึกษา (Methods or Strategies of Education) และเนื้อหาของการศึกษา (Content of Education) ซึ่งเป็นการนำเอาหลักการหรือข้อคิดจากปรัชญาแม่บทมาใช้โดยตรงหรือโดยอ้อมเพื่อกำหนดความหมายและจุดมุ่งหมายของการศึกษา

๑.๕.๓ พุทธปรัชญาการศึกษา หมายถึง แนวความคิดที่ได้จากพุทธศาสนาสำหรับนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษา สำหรับการวิจัยครั้งนี้เป็นพุทธปรัชญาการศึกษาของพระธรรม โกศานจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กับศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี ด้านความหมายและจุดมุ่งหมายของ

พุทธปรัชญาการศึกษา องค์ประกอบของพุทธปรัชญาการศึกษา การจัดการศึกษาตามแนวทางของพุทธปรัชญาการศึกษา และการปฏิรูปการศึกษาตามแนวทางของพุทธปรัชญาการศึกษา

๑.๕.๔ การบูรณาการ หมายถึง การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาผสมผสานกับหลักการจัดการศึกษาเพื่อเชื่อมผสมประสานให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ในการจัดการศึกษาในสังคมไทย ที่พระพรหมบัณฑิต (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และ ศ.ดร. สาโรจน์ บัวศรี ได้นำเสนอเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับพุทธปรัชญาการศึกษาของพระพรหมบัณฑิต (ศ.ดร. ประยูร ธมฺมจิตฺโต)

พระราชวรมนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)^{๑๔} ได้แสดงปาฐกถาเรื่อง “ครูที่ดีต้องมีธรรมะ” ไว้ในหนังสือเรื่อง “รวมปาฐกถาธรรมชุด เพื่อชีวิตที่ดีงาม” เนื่องในงานวันครู ๑๖ มกราคม ๒๕๓๔ ณ ศูนย์เยาวชนกรุงเทพมหานคร (ไทย-ญี่ปุ่น) ดินแดง โดยเนื้อหาสำคัญในปาฐกถา ประกอบด้วย จริยธรรมยุคอุตสาหกรรมใหม่ พัฒนาชีวิตด้วยแนวคิดเชิงคุณธรรม ทำดีให้ได้ดี ทำดีให้ถึงดี ทางสายกลาง พุทธวิธีการสอน ๔ วิธี คุณธรรมของครู ครูตัวอย่าง และปทัชแห่งปัญญา ซึ่งเป็นการนำเสนอคุณธรรมและความดีงามของบุคคลที่มีบทบาทเป็นครูผู้สอนผู้ซึ่งสามารถสร้างศิษย์ให้เป็นอย่างไรก็ได้ ครูจึงสำคัญมาก อนาคตของชาติอยู่ในมือครู งานของครูคือการปั้นคนให้เป็นคนดีมีศีลธรรม

พระราชวรมนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)^{๑๕} ได้แสดงปาฐกถาเรื่อง “ขอบฟ้าแห่งความรู้” ไว้ในหนังสือเรื่อง “รวมปาฐกถาธรรมชุด ปลุกปลอบใจในยามวิกฤต” เนื่องในโอกาสวันครบรอบ ๔๐ ปี คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๐ โดยในปาฐกถาได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับ ความหมายของการศึกษา โลกไร้พรมแดน ขยายขอบฟ้าแห่งความรู้ วิถีชีวิต (การมองแบบแยกประเด็น) เก่ง ดี และมีสุข คุณภาพและสุขภาพ อิทธิพลของโฆษณา บทบาทของครู ขั้นตอนแห่งการศึกษา และวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

^{๑๔} พระราชวรมนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), “ครูที่ดีต้องมีธรรมะ”, ใน รวมปาฐกถาธรรมชุด เพื่อชีวิตที่ดีงาม, (กรุงเทพมหานคร : ศยาม, ๒๕๔๑), หน้า ๙๑ – ๑๑๖.

^{๑๕} พระราชวรมนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), “ขอบฟ้าแห่งความรู้”, ใน รวมปาฐกถาธรรมชุด ปลุกปลอบใจในยามวิกฤต, (กรุงเทพมหานคร : เค็ดไทย, ๒๕๔๒), หน้า ๖๙ – ๑๑๒.

พระเทพโสภณ (ประยูร มีฤกษ์)^{๑๖} ได้นำเสนอ “พุทธทัศน์ เรื่องการจัดการศึกษาเพื่อความสมดุล” ไว้ในหนังสือเรื่อง **“โลกทัศน์ของชาวพุทธ”** ได้แสดงแนวทางการพัฒนาการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่สมดุล มี ๔ ประกอบ ประกอบด้วย ๑) การพัฒนาทางกาย (กายภาวนา) เป็นการพัฒนาการพัฒนาร่วมกับสิ่งแวดล้อมทางวัตถุหรือทางร่างกาย ๒) การพัฒนาสังคม (ศีลภาวนา) เป็นการพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดี และเป็นมิตรกับผู้อื่น ๓) การพัฒนาจิต (จิตตภาวนา) เป็นการพัฒนาสภาวะทางจิต เช่น เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา สติและสมาธิ และ ๔) การพัฒนาปัญญา (ปัญญาภาวนา) เป็นการพัฒนาความรู้รอบ ภาวนาทั้ง ๔ ประการนี้เป็นเครื่องชี้ว่า บุคคลต้องได้รับการพัฒนาทางกาย สังคม จิต และปัญญา มนุษย์ต้องมีการพัฒนากายและจิตให้มีความสมดุลกัน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแสดงบทบาทสำคัญในการพัฒนากายและสังคมของมนุษย์ และพุทธศาสนาสันับสนุนให้มีการพัฒนาจิตและปัญญา ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้บรรลุผลถึงการพัฒนาที่สมดุลระหว่างกายกับจิต บุคคลต้องได้รับการศึกษา ๓ ประการ (ไตรสิกขา) ในพระพุทธศาสนา คือ ๑) อธิศีลสิกขา มุ่งให้เกิดการพัฒนากายและสังคม ๒) อธิจิตตสิกขา มุ่งให้เกิดการพัฒนาจิต และ ๓) อธิปัญญาสิกขา มุ่งให้เกิดการพัฒนาปัญญา

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)^{๑๗} ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทางด้านการศึกษาไว้ในหนังสือ **“ทิศทางการศึกษาไทย”** มีรายละเอียดของเนื้อหาเกี่ยวกับมุมมองในการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาไว้อย่างหลากหลายและเข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะได้วิเคราะห์ทิศทางการกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาตลอดชีวิตไว้อย่างละเอียด เพื่อสนับสนุนในการสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมฐานความรู้ (Knowledge – based society) เป็นสังคมที่คนมีความรู้มีการศึกษาดีใฝ่หาความรู้เพิ่มเติมต่อเนื่องตลอดชีวิต คนเช่นนี้แหละที่จะเป็นศูนย์กลางแห่งการพัฒนาพร้อมที่จะพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ศาสนาและวัฒนธรรมของประเทศไทยต่อไป

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)^{๑๘} ได้กล่าวถึงพุทธวิธีในการสอนตามหลักพุทธธรรมไว้ในหนังสือ **“พระพุทธศาสนากับวิทยาการโลกยุคใหม่”** ไว้เกี่ยวกับพระพุทธเจ้าใช้วิธีการสอน

^{๑๖} พระเทพโสภณ (ประยูร มีฤกษ์), “พุทธทัศน์ เรื่องการจัดการศึกษาเพื่อความสมดุล”, ใน **“โลกทัศน์ของชาวพุทธ”**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๒ - ๕๕.

^{๑๗} พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **ทิศทางการศึกษาไทย**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๑ - ๗๔.

^{๑๘} พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ, “พุทธวิธีในการสอนตามหลักพุทธธรรม”, ใน **พระพุทธศาสนากับวิทยาการโลกยุคใหม่**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๔๗ - ๗๘.

พระพุทธศาสนาอย่างไร วิชาที่พระพุทธเจ้าสอนเป็นวิชาอะไร โดยเนื้อหาสาระวิชาการต่าง ๆ ได้รับการบรรจุไว้ในพระไตรปิฎก ได้แก่ ประวัติศาสตร์ในพระไตรปิฎก สังคมศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์ วิทยาศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์ ศีลศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์ รวมทั้งการเสนอหลักการสอน การสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง อุปกรณ์การสอน และลีลาการสอนของพระพุทธเจ้าที่เริ่มด้วยเข้าใจแจ่มแจ้ง

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)^{๑๙} ได้นำเสนอแนวคิดของการปฏิรูปการศึกษาไทยไว้ในหนังสือ “**ขอบฟ้าแห่งความรู้ กับผลงานด้านการศึกษา**” เป็นงานเขียนที่สะท้อนแนวคิดด้านการศึกษาของผู้เขียน และเป็นบันทึกวิถีปฏิบัติในการผลักดันให้มีการนำองค์ความรู้ในพระพุทธศาสนาไปใช้ในการจัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา การกำหนดทิศทางการปฏิรูปการศึกษาไทย การพัฒนาการศึกษาสงฆ์ การดำเนินการในโรงเรียนวิถีพุทธ รวมทั้งทิศทางการวิจัยในมหาวิทยาลัยสงฆ์ โดยมีรายละเอียดของเนื้อหาประกอบด้วย กระบวนการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนา การคณะสงฆ์กับ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ ทิศทางการศึกษาไทย กรอบความคิดในการจัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๔๔ โรงเรียนวิถีพุทธเพื่อสังคมไทย และพระพุทธศาสนากับการวิจัย

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)^{๒๐} ได้นำเสนอแนวทางการบริหารเชิงพุทธไว้ในหนังสือ “**พุทธวิธีบริหาร**” โดยได้นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับกรอบในการบริหารที่นักบริหารพึงพิจารณานำไปปฏิบัติ ๕ ประการ ได้แก่ ๑) การวางแผน (Planning) เป็นการกำหนดแนวทางดำเนินงานในปัจจุบัน เพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ๒) การจัดองค์กร (Organizing) เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ ๓) งานบุคลากร (Staffing) เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคลากรและการใช้คนให้เหมาะกับงาน ๔) การอำนวยการ (Directing) เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและมีภาวะผู้นำ และ ๕) การกำกับดูแล (Controlling) เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กร รวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร หลักการบริหารทั้ง ๕ ประการนี้ เป็นหัวใจหลักของการบริหารเชิงพุทธ

^{๑๙} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **ขอบฟ้าแห่งความรู้ กับผลงานด้านการศึกษา**, หน้า (๗).

^{๒๐} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๔-๕.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)^{๒๑} ได้นำเสนอแนวทางการเผยแผ่เชิงรุกด้วยการศึกษาสงเคราะห์ ไว้ในหนังสือเรื่อง “การเผยแผ่เชิงรุก” เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ไทยในอดีตได้ทำการเผยแผ่เชิงรุกด้วยการทำหน้าที่เป็นครูสอนเด็กและเยาวชน วัดในอดีตทำหน้าที่เป็นโรงเรียน พระสงฆ์สอนหลายวิชา เด็กและเยาวชนเป็นศิษย์ของพระสงฆ์ จึงเคารพเชื่อฟังพระสงฆ์ สมัยนี้เราเรียกการที่พระสงฆ์สอนเด็กในโรงเรียนว่า การศึกษาสงเคราะห์ เรียกการสอนปริยัติธรรมแก่พระภิกษุสามเณรว่า ศาสนศึกษา และการเผยแผ่เชิงรุกอีกรูปแบบหนึ่ง คือ โรงเรียนวิถีพุทธ คือโรงเรียนที่เปิดโอกาสให้พระไปสอนพระพุทธศาสนา เด็กและเยาวชนจะเห็นคุณค่าของศาสนาเมื่อเรียนกับพระสงฆ์ พระสงฆ์ต้องผ่านการอบรมในหลักสูตรใหม่ จึงจะสอนโรงเรียนวิถีพุทธได้ดี ปัจจุบันมีโรงเรียนวิถีพุทธประมาณ ๑๔,๐๐๐ แห่ง ทั่วประเทศ และการที่พระสงฆ์เข้าไปสอนในโรงเรียนวิถีพุทธเป็นการเผยแผ่เชิงรุก

โดยสรุป จากการศึกษาผลงานของ พระพรหมบัณฑิต (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) พบว่า ผลงานของท่านนั้นมีความหลากหลาย แต่จะพบความเชื่อมโยงระหว่างงานเขียนของท่านที่มีการนำเสนอแนวคิดด้านการศึกษากับศาสตร์ในด้านอื่น ๆ ได้แก่ ขอบฟ้าแห่งความรู้ กับผลงานด้านการศึกษา พุทธทัศนะ เรื่องการจัดการศึกษาเพื่อความสมดุล และงานเขียนที่มุ่งเน้นเพื่อการพัฒนางานทางด้านการศึกษาโดยตรง ได้แก่ ทิศทางการศึกษาไทย ครูที่ดีต้องมีธรรมะ และโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นต้น

๑.๖.๒ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับพุทธปรัชญาการศึกษาของศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี

สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย^{๒๒} ได้นำเสนอแนวคิดของ ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี ไว้ในหนังสือ “สาโรช บัวศรี ศึกษาศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์” โดยได้นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติการศึกษาและการทำงาน และบทความที่น่าสนใจจำนวน ๔ เรื่อง ประกอบด้วย ๑) ปรัชญาการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์ ๒) วิธีสอนตามขั้นทั้ง ๔ ของอริยสัจ ๓) ความดีคืออะไร และ ๔) น้ำใจประชาธิปไตย และมีรายละเอียดของเนื้อหาเกี่ยวกับ ความหมายของการศึกษา ความมุ่งหมายของการศึกษา แนวนโยบายหลักของการศึกษา วิธีการของการศึกษา และได้แนะนำการเชื่อมโยงระหว่างวิธีสอนกับหลักธรรมที่เรียกว่า อริยสัจ ๔ ประกอบด้วย ขั้นที่ ๑ กำหนดปัญหา (หรือ

^{๒๑} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การเผยแผ่เชิงรุก, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๘ - ๙.

^{๒๒} สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย, สาโรช บัวศรี ศึกษาศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : เจริญผล, ๒๕๒๙).

ขั้นทุกข์) ขั้นที่ ๒ ตั้งสมมติฐาน (ขั้นสมุทัย) ขั้นที่ ๓ ทดลองและเก็บข้อมูล (ขั้นนิโรธ) และขั้นที่ ๔ วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล (หรือขั้นมรรค)

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ^{๒๓} ได้นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตามแนวทางของพุทธปรัชญาไว้ในหนังสือ “ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี รำลึก” มีรายละเอียดเกี่ยวกับประวัติและผลงานของศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี บทบาทในการเผยแพร่แนวคิดแบบพัฒนาการนิยม จุดมุ่งหมายของการนำหลักวิชาทางพุทธศาสตร์เข้ามาสู่หลักสูตรศึกษาศาสตร์ ปรัชญาการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์ วิธีสอนตามขั้นทั้ง ๔ ของอริยสัจ ครุศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์ การศึกษาแบบพัฒนาการ การศึกษาและวัฒนธรรม จริยธรรมศึกษา มนุษย์คืออะไร การวางแผนที่ครูควรทราบ และอุดมการณ์ของอาจารย์ ซึ่งเป็นบทความที่นำแนวคิดทางพุทธศาสนามาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนางานทางด้านการศึกษา

สุนทร โคตรบรรเทา^{๒๔} โดยได้รวบรวมบทความและงานเขียนไว้ในหนังสือ “รวมบทความและงานเขียน ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี การศึกษา ปรัชญาการศึกษา ประชาธิปไตย และจริยธรรม” มีบทความที่ได้รวบรวมไว้ทั้งหมด ๑๒ เรื่อง ประกอบด้วย ๑) ความหมายของคำว่า “การศึกษา” ๒) วิชาการศึกษาคืออะไร ๓) ข้อคิดเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา ๔) หัวข้อในการคิดเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา ๕) วิธีสอนตามขั้นทั้ง ๔ ของอริยสัจ ๖) ทฤษฎีการวางแผนที่ครูควรทราบ ๗) พุทธศาสนากับการศึกษาแผนใหม่ ๘) ความหมายของคำว่า “ประชาธิปไตย” ๙) การบำเพ็ญทานของพระเวสสันดร ๑๐) จริยธรรมการศึกษา ๑๑) การศึกษาแผนใหม่ : เกล็ดน่ารู้ และ ๑๒) ความเป็นเลิศทางการศึกษา รายละเอียดของเนื้อหาโดยส่วนใหญ่เป็นการบูรณาการระหว่างหลักธรรมทางพุทธศาสนากับปรัชญาการศึกษา ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในทางการศึกษา และเป็นการส่งเสริมเชิดชูพระบรมศาสดาประจำชาติอีกด้วย

คณะกรรมการจัดสร้างอนุสาวรีย์ ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี งานยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ^{๒๕} ได้จัดทำหนังสือเรื่อง “การศึกษาและจริยธรรม ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี” มีรายละเอียดของเนื้อหาประกอบด้วยเรื่อง การศึกษา การศึกษา

^{๒๓} มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี รำลึก, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๗).

^{๒๔} สุนทร โคตรบรรเทา, รวมบทความและงานเขียน ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี การศึกษา ปรัชญาการศึกษา ประชาธิปไตย และจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๔).

^{๒๕} คณะกรรมการจัดสร้างอนุสาวรีย์ ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี งานยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, การศึกษาและจริยธรรม ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๔).

แบบพิพัฒนาการ (Progressive Education) บูรณาการ (Integration) บูรณาการและการพัฒนาหลักสูตร บูรณาการและการพัฒนาวิธีสอน ปรัชญาการศึกษาตามแนวพุทธธรรม การคิด (Thinking) และจริยธรรม นอกจากนี้ยังได้นำเสนอเกี่ยวกับปัญหาสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

โดยสรุป พบว่า ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี เป็นนักการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ท่านเป็นผู้บุกเบิกและยกระดับวิชาการศึกษาให้ทัดเทียมกับสาขาวิชาอื่น ๆ ท่านได้เขียนหนังสือที่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษาของท่าน ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาที่เรียกว่า พุทธปรัชญาการศึกษา มีความเชื่อมโยงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา แนวทางการจัดการศึกษาที่ท่านเป็นผู้ค้นพบด้วยตัวท่านเอง ดังปรากฏในงานเขียน ได้แก่ ปรัชญาการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์ วิธีสอนตามขั้นทั้ง ๔ ของอริยสัจ พุทธศาสนากับการศึกษาแผนใหม่ และลักษณะเด่นของผลงานด้านการศึกษาของท่านคือการเชื่อมโยงระหว่างวิธีสอนกับหลักธรรมที่เรียกว่า อริยสัจ ๔ ประกอบด้วย ขั้นที่ ๑ กำหนดปัญหา (หรือขั้นทุกข์) ขั้นที่ ๒ ตั้งสมมติฐาน (ขั้นสมุทัย) ขั้นที่ ๓ ทดลองและเก็บข้อมูล (ขั้นนิโรธ) และขั้นที่ ๔ วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล (หรือขั้นมรรค) ซึ่งมีความสอดคล้องอย่างลงตัวในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้กันตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

๑.๖.๓ เอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและพุทธปรัชญาการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ^{๒๖} ได้นำเสนอเนื้อหาไว้ในเอกสาร “หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑” ไว้ว่า เป็นหลักสูตรที่จัดทำขึ้นสำหรับท้องถิ่นและสถานศึกษาได้นำไปใช้เป็นกรอบและทิศทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพด้านความรู้ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงและแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยเนื้อหาในหลักสูตร ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ หลักการ จุดหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด ๘ กลุ่มสาระการเรียนรู้ และแนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต)^{๒๗} ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหมวดศีล สมาธิ และปัญญา ในหนังสือ “พุทธธรรม” ไว้โดยนำเสนอรายละเอียดขององค์ประกอบของมัชฌิมาปฏิปทา

^{๒๖} กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๑), หน้า ๓ - ๑๑.

^{๒๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๗๓๓ - ๘๙๒.

ประกอบด้วย หมวดศีล ได้แก่ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ หมวดสมาธิ ได้แก่ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ หมวดปัญญา ได้แก่ สัมมาทิฐิ และสัมมาสังกัปปะ โดยในแต่ละหมวดได้นำเสนอความหมายและคำจำกัดความ แนวทางการฝึกปฏิบัติ รวมทั้งการเชื่อมโยงสู่การนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

อุทัย บุญประเสริฐ^{๒๘} ได้กล่าวถึงหลักการสำคัญสำหรับการบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐานของไทยในหนังสือ “การบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน” ระบุว่า หลักการ สำคัญในการบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน ประกอบด้วย หลักการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม หลักการคืนอำนาจจัดการศึกษาให้ประชาชน และหลักการบริหารจัดการตนเอง และได้นำเสนอรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการบริหารสถานศึกษาที่สถานศึกษาสามารถเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียน และมีความสอดคล้องกับสภาพของโรงเรียน โดยได้นำเสนอไว้ ๕ รูปแบบ ได้แก่ ๑) รูปแบบที่มีการบริหารจัดการที่มีชุมชนเป็นหลัก ๒) รูปแบบที่มีการบริหารจัดการโดยมีผู้บริหารเป็นหลัก ๓) รูปแบบที่เป็นโรงเรียนในกำกับของรัฐ ๔) รูปแบบที่บริหารโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ ๕) รูปแบบที่ให้เอกชนดำเนินการหรือดำเนินการแบบเอกชน

สุมน อมรวิวัฒน์^{๒๙} ได้กล่าวถึงหลักในการบูรณาการทางการศึกษาตามแนวทางของหลักพุทธธรรมไว้ในหนังสือ “หลักบูรณาการทางการศึกษานัยแห่งพุทธธรรม” ระบุว่า เป็นการนำหลักอริยสัจ ๔ ปฏิจจนูปบาท ไตรสิกขา และโอวาทปาฏิโมกข์ มาอธิบายเพื่อแสดงว่าพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงค้นพบและเผยแผ่องค์ความรู้ที่มีชีวิตเป็นศูนย์กลาง หลักและการปฏิบัติ และการทบทวนผลของการปฏิบัติทุกข้อล้วนเชื่อมโยงกับการพัฒนาชีวิตและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชีวิตโดยแท้ เมื่อหลักธรรมทั้งหมดอธิบายถึงความจริงของชีวิต องค์กรวมและองค์ประกอบย่อยของหลักธรรมจึงเชื่อมโยง สอดคล้องผสมกลมกลืนไม่ขัดแย้งกัน มีความเป็นกลางและสมดุล พลังแห่งธรรมะจึงนำความเจริญไพบูลย์มาสู่ชีวิตและมีลักษณะบูรณาการ สมควรที่นักการศึกษาและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคคลและสังคมจะนำแบบอย่างบูรณาการของพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาที่ตอบสนองความพันทุทุกซ์และเกิดประโยชน์สุขแก่คนทั้งปวง

^{๒๘} อุทัย บุญประเสริฐ, การบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๘๙.

^{๒๙} สุมน อมรวิวัฒน์, หลักบูรณาการทางการศึกษานัยแห่งพุทธธรรม, (นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๔), หน้า ๓๒.

โดยสรุป พบว่า การนำเสนอแนวทางการจัดการศึกษาที่มีการบูรณาการกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนานั้น มีนักการศึกษาอีกหลายท่านที่สนใจและได้นำเสนอเป็นงานเขียนให้ได้ศึกษาโดยมีนักการศึกษาที่เป็นพระสงฆ์และนักการศึกษาที่เป็นคฤหัสถ์ เช่น พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) อุทัย บุญประเสริฐ สุนน อมรวิวัฒน์ และกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการกำหนดหลักสูตรแกนกลางสำหรับการจัดการศึกษาของประเทศก็จัดให้หลักสูตรมีการเชื่อมโยงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยการกำหนดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

๑.๖.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระวุฒิกิรณ วุฑฒิกิรณ (พรมพิมพ์)^{๓๐} ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติของพระราชวรมุนีในฐานะผู้ส่งสารและศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชวรมุนี รวมทั้งทัศนคติและความพึงพอใจของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อเนื้อหาและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชวรมุนี ซึ่งการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ผลการวิจัยพบว่า เนื้อหาพุทธธรรมของพระราชวรมุนีมีจุดเด่น คือ มีเนื้อเรื่องบรรยายธรรมเป็นลำดับขั้น เป็นขั้นตอน แต่ละประเด็นจะมีความรู้ใหม่ ๆ ให้ขบคิดอยู่เสมอ โดยใช้ภาษาร่วมสมัย ฟังเข้าใจง่าย อธิบายพุทธธรรมได้ลุ่มลึก ชัดเจน โดยสามารถสรุปประเภทเนื้อหาของพุทธธรรมที่ท่านนำเสนอได้ ๔ ประเภท ดังนี้ คือ ๑) เนื้อหาประเภทพัฒนาจิตใจเพื่อชีวิตที่ดีงาม ๒) เนื้อหาประเภทบูรณาการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ๓) เนื้อหาประเภทพระธรรมเทศนา และ ๔) เนื้อหาประเภทวิชาการ จากการศึกษาวิจัยหนังสือและผลงานของพระราชวรมุนี จำนวน ๔๒ เรื่องพบว่าพระ ราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) มีเทคนิคและวิธีการเผยแผ่หรือนำเสนอพุทธธรรมที่เด่นชัด ๖ วิธี คือ ๑) การนำเสนอโดยการยกอุทาหรณ์และการเล่านิทานประกอบ ๒) นำเสนอโดยวิธีการยกอุปมาเปรียบเทียบ ๓) นำเสนอโดยวิธีการยกพุทธศาสนสุภาษิต สุภาษิตปรีชา คำคม โคลง บทประพันธ์ และบทกลอน เป็นต้น ๔) นำเสนอโดยวิธีการพูดเชื่อมโยงเรื่องราวหรือเหตุการณ์สถานการณ์ต่าง ๆ ๕) นำเสนอโดยวิธีการยกบุคคลตัวอย่างประกอบการบรรยาย และ ๖) นำเสนอโดยวิธีการแทรกด้วยเรื่องที่ทำให้เกิดอารมณ์ขัน และผลการสำรวจทัศนคติของพระภิกษุสามเณรทั้งสองกลุ่มที่มีต่อการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชวรมุนี ปรากฏว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มส่วนใหญ่เห็นด้วยอย่างยิ่งและเห็นด้วยต่อบุคลิกลักษณะ เนื้อหาพุทธธรรม และเทคนิควิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชวรมุนีที่นำเสนอ และมีความพอใจอยู่ในระดับดีมากต่อการ

^{๓๐} พระวุฒิกิรณ วุฑฒิกิรณ (พรมพิมพ์), “การศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

เผยแผ่พุทธธรรมของพระราชาคณะในปัจจุบัน หนังสือสองเรื่องที่ว่าพระภิกษุสามเณรทั้งสองกลุ่มอ่านมากกว่าครึ่งคือเรื่องปลุกปลอบใจในยามวิกฤต และพระพุทธานุภาพในยุคละโลกาภิวัตน์ ข้อเสนอแนะของพระภิกษุสามเณรทั้งสองกลุ่มคือต้องการให้พระราชาคณะนำเสนอพุทธธรรมตามสาธารณชนหรือตามสื่อต่าง ๆ ให้บ่อยและมากกว่าปัจจุบันนี้

เกรียงศักดิ์ รอดเย็น^{๓๑} ได้ศึกษาเรื่อง “ปรัชญาการศึกษาไทยตามแนวคิดของศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี” การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสาร มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาไทยของศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

๑) ปรัชญาการศึกษาไทยตามแนวคิดของศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี ในระยะ พ.ศ.๒๔๙๔ – ๒๕๐๗ คือ ปรัชญา Progressivism และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแนวคิด คือ สภาพบ้านเมืองที่ต้องพัฒนาภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ และการได้รับการศึกษาจากอเมริกา ตลอดจนสภาพการศึกษาไทยที่ต้องมีการปรับปรุงให้ดีขึ้น

๒) ปรัชญาการศึกษาไทยตามแนวคิดของศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี ในระยะ พ.ศ.๒๕๐๗ – ปัจจุบัน คือ พุทธปรัชญาการศึกษา และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแนวคิด คือ การศึกษาทางด้านศาสนาที่ใช้เป็นพื้นฐานแนวคิด และความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดปรัชญาการศึกษาตะวันตกและพุทธปรัชญา

๓) พุทธปรัชญาการศึกษาตามแนวคิดของศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี ในด้านอภิปรัชญาหรือความจริงแท้สูงสุดของโลกและมนุษย์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ในด้านญาณวิทยานั้น มนุษย์เกิดความรู้ด้วย สัญญา ทิฐิ ญาณ ส่วนด้านคุณวิทยา ความดี หมายถึง ภาวะที่ปราศจากโลภะ โทสะ โมหะ

๔) องค์ประกอบพุทธปรัชญาตามแนวคิดของศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี ในด้านความหมายของการศึกษา คือ การพัฒนาขั้น ๕ เพื่อให้โอกาสลดน้อยลง ในด้านความมุ่งหมายของการศึกษาส่วนที่เกี่ยวกับตัวผู้เรียน มุ่งพัฒนาขั้น ๕ ส่วนที่เกี่ยวกับสังคม ให้รู้จักปฏิบัติตนให้ถูกต้องอยู่ร่วมในสังคมได้ ส่วนที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ ให้รู้จักวิธีคิดและใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา และมุ่งบูรณาการชีวิตให้มีความสุข ในด้านนโยบายทางการศึกษา คือ การศึกษาให้รู้จักตนเองและความรู้ความถนัด ศึกษาสภาพแวดล้อมและสังคม ตลอดจนศึกษาคุณธรรม จริยธรรม ในด้านวิธีสอน คือ วิธีสอนตามขั้นทั้ง ๔ ของอริยสัจ หมายถึง ขั้นทุกข์ ขั้นสมุทัย ขั้นนิโรธ และขั้นมรรค

พระมหาสง่า สุภโร (ณ ระนอง)^{๓๒} ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของพุทธศาสนิกชนเพื่อพัฒนาสังคมไทย” โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสำรวจระบบการศึกษาของ

^{๓๑} เกรียงศักดิ์ รอดเย็น, “ปรัชญาการศึกษาไทยตามแนวคิดของ ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๓๔.

ไทยเพื่อหาวิธีพัฒนาระบบการศึกษาไทยให้เป็นไปตามปรัชญาของท่านพุทธทาสภิกขุ ทั้งนี้ ดำเนินการโดยอาศัยการวิจัยเอกสารทั้งที่เป็นงานระดับปฐมภูมิและทุติยภูมิ มีเนื้อหาจะแสดงความเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาไทยที่ดำเนินไปตลอดช่วงประวัติศาสตร์ การเปลี่ยนแปลงนี้บ่งถึงปัญหาบางประการ เช่น ปัญหาด้านรูปแบบการศึกษา ค่านิยมของนักศึกษาและอื่น ๆ เป็นต้น ที่เกิดขึ้นในยุคสมัยที่มีการปกครองระบอบต่าง ๆ ตามคำสอนของพุทธทาสภิกขุ ระบบการศึกษาที่ถูกต้องสามารถทำให้นักศึกษามีความรู้ ๓ ประเภท ได้แก่ คือ ความรู้ทางวิชาการ (พุทธศาสตร์) ความรู้ทางจริย (ธรรมศาสตร์) และความรู้ทางการอยู่ร่วมกัน (สังคมศาสตร์) ปรัชญาของท่านพุทธทาส พยายามประสานพุทธธรรมเข้าไปในการศึกษาไทย เพื่อทำให้นักศึกษามีความรู้และความประพฤติที่ถูกต้อง โดยที่พระสงฆ์มักมีบทบาทช่วยสั่งสอนอบรมพุทธศาสนิกชนชาวไทยอยู่เสมอทั้งโดยตรงและโดยอ้อม การศึกษาของพระสงฆ์จึงจำเป็นต้องเดินตามแนวปรัชญาของท่านพุทธทาส และจำเป็นต้องได้รับความสนับสนุนจากรัฐเพิ่มขึ้น พระสงฆ์ผู้มีวินัยอันเคร่งครัดและมีความรู้ทางวิชาการเป็นอย่างดีย่อมเป็นแบบอย่างอันดีต่อสังคมและมีคุณสมบัติเหมาะสมพอที่จะสอนผู้อื่นได้

พระมหาบรรจง สิริจนโท (สมมนา)^{๓๒} ได้ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่อง ปรัชญาการศึกษา ในทัศนะของพระธรรมปิฎก (ประยูรธ ปยุตโต)” โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาทัศนะทางปรัชญาการศึกษาของพระธรรมปิฎก ผลจากการศึกษาพบว่า ในส่วนแรก ตามแนวพุทธธรรม อภิปรัชญาเป็นการศึกษาเรื่องความจริงของสิ่งทั้งหลายมีกฎไตรลักษณ์ ปฏิจจนมุปบาท เป็นต้น ญาณวิทยาศึกษาเรื่องการปฏิบัติสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อที่จะปฏิบัติให้บรรลุถึงความจริงสูงสุด ส่วนจริยศาสตร์นั้นเป็นการดำเนินชีวิตโดยการศึกษาและปฏิบัติให้สอดคล้องกับกฎธรรมชาติ ในส่วนที่สอง เป้าหมายของการศึกษา คือ ความมีอิสรภาพทั้งภายในและภายนอกอย่างแท้จริงไม่ถูกครอบงำด้วยวิชา การศึกษาจึงเป็นการพัฒนาชีวิตให้เจริญงอกงามเพื่อความพ้นทุกข์ องค์ประกอบทางการศึกษานั้นโรงเรียน ครูและนักเรียน หลักสูตร และวิธีการเรียนการสอน ต้องมีความสอดคล้องเกี่ยวพันกันอยู่เสมอ โดยเฉพาะครูและนักเรียนต้องสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด และในส่วนที่สาม ทัศนะทางการศึกษาของพระธรรมปิฎกมีความคล้ายคลึงกับลัทธิสารัตถนิยมและพิพัฒนการนิยม จุดเด่นก็คือ พระธรรมปิฎกให้ความสำคัญต่อครูและนักเรียนเท่าเทียมกันในด้านหน้าที่ อีกทั้งการศึกษาในทัศนะของพระธรรมปิฎกมิได้แยกออกไปจากศาสนา การนำพุทธ

^{๓๒} พระมหาสง่า สุภโร (ณ ระนอง), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของพุทธทาสภิกขุเพื่อพัฒนาสังคมไทย”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๓๖.

^{๓๓} พระมหาบรรจง สิริจนโท (สมมนา), “การวิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่อง ปรัชญาการศึกษา ในทัศนะของพระธรรมปิฎก (ประยูรธ ปยุตโต)”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๓๙.

ธรรมไปประยุกต์ใช้จึงทำให้การศึกษาคือการพัฒนาชีวิตและสามารถแก้ปัญหาชีวิตได้ แนวคิดทางการศึกษาของพระพุทธภูมิพุทธธรรมเป็นพื้นฐาน ซึ่งมีลักษณะประยุกต์เข้าได้กับทุกสถานการณ์

พระณรงค์ กิตติธโร (เด่นประเสริฐ)^{๓๔} ได้ศึกษาเรื่อง “เปรียบเทียบปรัชญาการศึกษาของพุทธทาสภิกขุและ พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตฺโต)” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวความคิด ปรัชญาการศึกษา ของพุทธทาสภิกขุและพระพรหมคุณาภรณ์ ศึกษาเปรียบเทียบปรัชญาการศึกษา และ วิเคราะห์เปรียบเทียบให้เหตุผลเชิงสนับสนุน และโต้แย้งแนวความคิดทางการศึกษาของพุทธทาสภิกขุและพระพรหมคุณาภรณ์ ผลการศึกษาพบว่า ความหมายการศึกษาของพุทธทาสภิกขุ คือ ศึกษา เป็น การศึกษาปฏิบัติทำให้สิ้นราคะ โทสะ และโมหะ จุดมุ่งหมายของการศึกษาก็เพื่อมวลมนุษยชาติ มุ่งเน้นส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่สังคม องค์ประกอบของการศึกษามี ๔ ประเภท คือ หลักสูตรการศึกษา ตัวผู้สอน สถานที่ และตัวผู้เรียน การจัดการศึกษาเพื่อให้ คนมีความรอบรู้ตามหลักศีล สมาธิ และปัญญา และการปฏิรูปการศึกษามี ๔ ประเภท คือ การปฏิรูปแบบสาธิต การปฏิบัติรูปแบบแนวคิด การปฏิบัติเพื่อให้รู้จักบุญคุณ และการปฏิรูป เพื่อพัฒนาจิต ผลการศึกษา ความหมายการศึกษาของพระพรหมคุณาภรณ์ พบว่า เป็นการศึกษา เพื่อพัฒนาคน ศึกษาแบบ ไตรสิกขาเพื่อให้ผู้เรียนมีศีล สมาธิ ปัญญา และศึกษาแบบภavana เพื่อพัฒนาผู้เรียนทางกาย วาจา ใจ และปัญญา จุดมุ่งหมายการศึกษามี ๕ แนวทาง คือ ต้องทำให้ชีวิตพึงได้รับและเกิดประโยชน์ ต้องทำให้เกิดภาวะเพื่อตนเอง ต้องทำให้รู้จัก สร้างเสริมปัญญา ต้องทำให้ผู้เรียนเป็นพหูสูตร และทำให้ผู้เรียนรู้จักเคารพครูอาจารย์ องค์ประกอบของการศึกษามี ๒ ประเภท คือ องค์ประกอบภายนอก มีบุคคลทำให้เกิดการ เรียนรู้ “สัตบุรุษ” มีสถานที่รวมทั้งสังคมชุมชน และองค์ประกอบภายใน เกิดจากแนวคิดแบบ โยนิโสมนสิการที่มีเหตุผลสัมพันธ์กัน การจัดการศึกษามี ๒ แนวทาง คือ การศึกษาแบบทั่วไป มาจากความเชื่อว่ามีมนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐสามารถฝึกได้ และการศึกษาแบบ ไตรสิกขาเพื่อการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และการปฏิรูปการศึกษาก็เพื่อประโยชน์ สังคมปัจจุบัน ทำให้คนรู้จักวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีที่ถูกต้อง รู้จักการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และรู้จักประชาธิปไตยและธรรมาธิปไตยที่ถูกต้อง

จากการศึกษาแนวคิดการบูรณาการพุทธปรัชญาการศึกษาการจัดการศึกษา พบว่า มีความเหมือนกัน ซึ่งมาจากหลัก สิกขา ๓ คือ อธิศีลสิกขา อธิจิตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา มีข้อโต้แย้งกับ บัญญัติศัพท์ ถ้าเปรียบเทียบสังคมปัจจุบันไม่ครอบคลุมการเปลี่ยนแปลงทางสังคม จุดมุ่งหมายการศึกษา มีความเหมือนกันอยู่ ๒ ประการ คือการศึกษาเพื่อพัฒนาคนในปัจจุบันให้มีคุณภาพ และ

^{๓๔} พระณรงค์ กิตติธโร (เด่นประเสริฐ), “ศึกษาเปรียบเทียบปรัชญาการศึกษาของพุทธทาสภิกขุและพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๙.

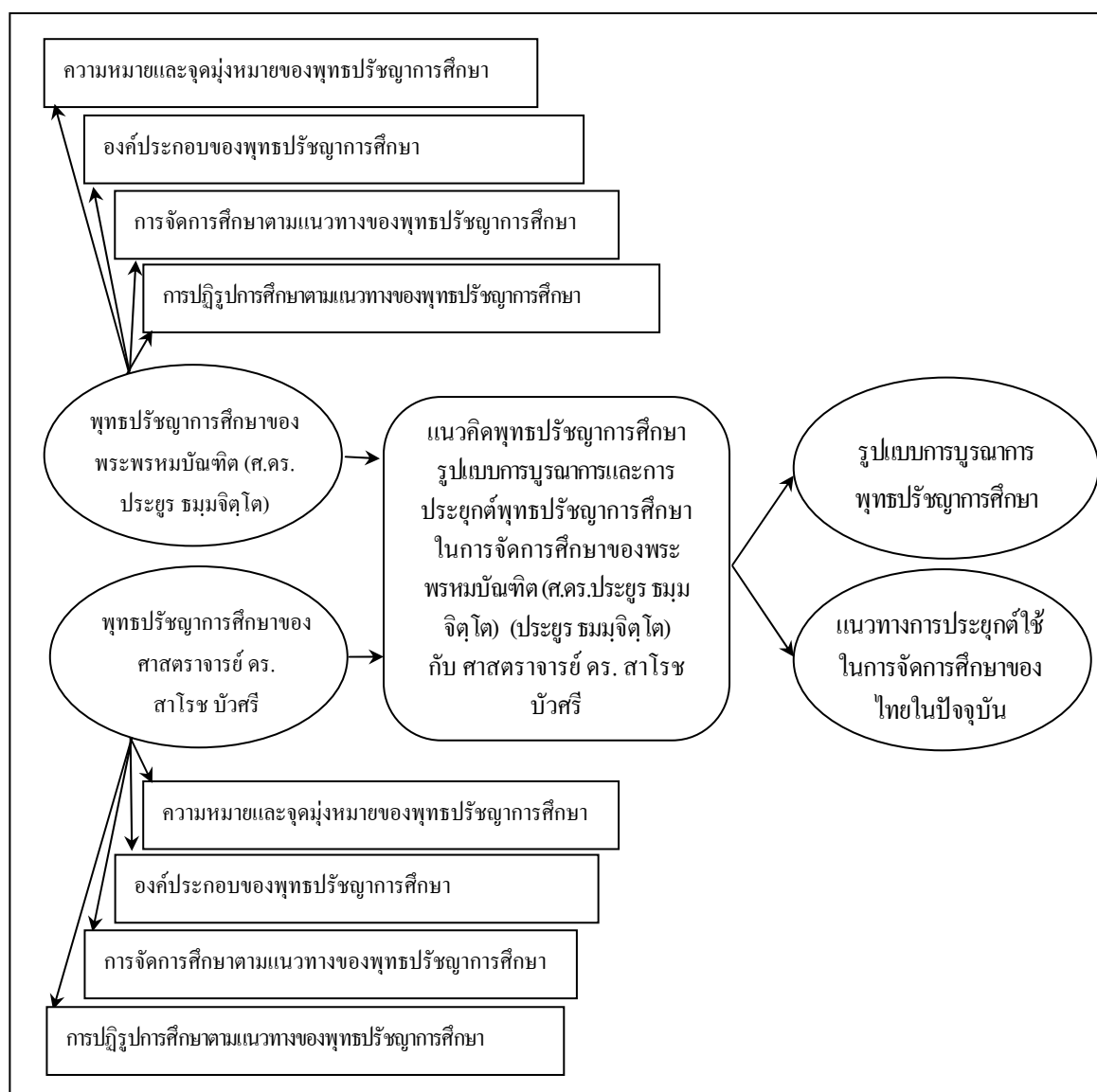
การศึกษาเพื่อพัฒนาคนในอนาคตที่จิตวิญญาณและสร้างปัญญา มีข้อโต้แย้งกันใน รายละเอียด แต่สังคมปัจจุบันให้คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาทุกอย่าง องค์ประกอบของ การศึกษามีความเหมือนกัน อยู่ ๒ ประการ คือ องค์ประกอบภายนอก และองค์ประกอบภายใน มีความแตกต่างกันเพียงแค่ ลักษณะการใช้ศัพท์ แต่สังคมปัจจุบันองค์ประกอบการศึกษา ต้องสัมพันธ์กับระดับชาติ และนานาชาติ การจัดการศึกษามีความเหมือนกันอยู่ ๒ ประการ คือ เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม เพื่อพัฒนาตน มีความแตกต่างกันโดยศัพท์แต่เป้าหมาย เหมือนกัน แต่สังคมปัจจุบันการศึกษาทั้งสองท่าน ยังไม่สามารถสนองตอบทางเศรษฐกิจได้ และการปฏิรูปการศึกษามีความเหมือนกันอยู่ ๔ ประการ คือ แนวคิดผู้เรียน สังคม สถานศึกษา และเทคโนโลยี มีความแตกต่างกันโดยศัพท์ แต่สังคมปัจจุบัน การศึกษาทั้งสอง ท่านมองข้ามการพัฒนาคนเป็นผู้นำ แนวทางบูรณาการแนวคิดการศึกษาทั้งสอง ท่านมาเพื่อ ใช้รักษาสິงแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคมที่ว่า “ความจนเป็นเรื่องใหม่ ครึ่งโบราณคนไทย ไม่จน” และการประยุกต์ใช้จัดทำหลักสูตร และเพื่อพัฒนาครูให้มีคุณธรรม

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า แนวความคิดของพุทธปรัชญา การศึกษามีความสำคัญและได้นำมาใช้เป็นแบบอย่างทางการปฏิบัติในการจัดการศึกษาตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน และเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของการพัฒนาระบบ การศึกษาไทยในปัจจุบัน ดังปรากฏในงานเขียนของนักการศึกษาและนักวิชาการที่ได้นำเสนอแนวคิด ทั้งในด้านทฤษฎีและแนวทางการปฏิบัติ และได้มีการนำแนวคิดไปศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการ ปฏิบัติและได้นำเสนอผ่านงานเขียนและวิทยานิพนธ์ตามที่ได้นำเสนอไว้ข้างต้น แต่การนำเสนอเนื้อหา ดังกล่าวเป็นการนำเสนอแยกส่วนตามแนวคิดของแต่ละท่าน ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ จึงสนใจศึกษา แนวคิดพุทธปรัชญาการศึกษาของนักการศึกษาทั้งจากสาขาพุทธศาสนาและสาขาการศึกษา เพื่อทำ ให้ได้แนวคิดและพรรณนาจากทั้งสองบริบทและนำมาเปรียบเทียบให้เห็นความเหมือนและความต่าง และนำเสนอเป็นแนวคิดเชิงบูรณาการเป็นลำดับต่อไป

๑.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาแนวคิดพุทธปรัชญาการศึกษาของนักการศึกษาที่มีความ โดดเด่นในการจัดการศึกษาของไทย คือ พระพรหมบัณฑิต (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี และการวิเคราะห์การบูรณาการพุทธปรัชญาการศึกษาของนักการศึกษาทั้ง ๒ ท่าน โดยมี ขอบเขตของการศึกษา ประกอบด้วย ความหมายและจุดมุ่งหมายของพุทธปรัชญาการศึกษา องค์ประกอบของพุทธปรัชญาการศึกษา การจัดการศึกษาตามแนวทางของพุทธปรัชญาการศึกษา และการปฏิรูปการศึกษาตามแนวทางของพุทธปรัชญาการศึกษา และผลลัพธ์ของการวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้การบูรณาการแนวคิดพุทธปรัชญาการศึกษาของพระพรหมบัณฑิต (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)

กับศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี และแนวทางการบูรณาการแนวคิดในการจัดการศึกษาของไทย แสดงได้
 ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัยพุทธปรัชญาการศึกษา
๑.๘ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยโดยศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางเอกสาร ซึ่งมีลำดับขั้นตอนดังนี้

๑.๘.๑ ศึกษาค้นคว้าแนวคิดพุทธปรัชญาการศึกษาของพระพรหมบัณฑิต (ศ.ดร.ประยูร
 ธมฺมจิตฺโต) กับศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๘.๒ ดำเนินการจำแนกข้อมูลและจัดหมวดหมู่ตามประเด็นที่ได้กำหนดไว้ในขอบเขต
 การวิจัย และสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Inductive Analytic)

๑.๘.๓ สรุปแนวคิดพุทธปรัชญาการศึกษาของพระพรหมบัณฑิต (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต)
 กับศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี

๑.๘.๔ วิเคราะห์แนวคิดการบูรณาการพุทธปรัชญาการศึกษาของพระพรหมบัณฑิต (ศ.ดร. ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กับศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี

๑.๘.๕ นำเสนอการบูรณาการแนวคิดพุทธปรัชญาการศึกษาของพระพรหมบัณฑิต (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กับศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี

๑.๘.๖ นำเสนอแนวทางการประยุกต์แนวคิดพุทธปรัชญาการศึกษาในการจัดการศึกษาของไทยในปัจจุบัน

๑.๙ ประโยชน์ที่จะได้รับ

๑.๙.๑ ทราบแนวคิดการบูรณาการพุทธปรัชญาการศึกษาของพระพรหมบัณฑิต (ศ.ดร. ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กับศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี เกี่ยวกับความหมายและจุดมุ่งหมาย องค์ประกอบ การจัดการศึกษา และการปฏิรูปการศึกษา

๑.๙.๒ ทราบความเหมือนและความต่างระหว่างแนวคิดการบูรณาการพุทธปรัชญาการศึกษาของพระพรหมบัณฑิต (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กับศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี ทั้งในด้าน ทฤษฎีและแนวทางการปฏิบัติ

๑.๙.๓ ทราบการบูรณาการแนวคิดการบูรณาการพุทธปรัชญาการศึกษาของพระพรหมบัณฑิต (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กับศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี และแนวทางการประยุกต์แนวคิดพุทธปรัชญาการศึกษาในการจัดการศึกษาของไทยในปัจจุบัน